

myöhempi islamin perinteinen historiankirjoitus on tendenssimäistä ja tulkitsee varhaishistoriaa retrospektiivisesti uskonnollisten käsitteiden avulla, ei riitä perustelemaan väitettä, jonka mukaan varhaisille beduiinistoureille uskonto tuskin merkitsi mitään (ks. esim. s. 65, 75–76).

Toinen periaate, jota Hämeen-Anttila hyödyntää, on vertailu, tässä yhteydessä nimenomaan suhteessa länsimaiseen ja kristilliseen kulttuuriin. Vertailulla pyritään korostamaan samanlaisuutta ja häivyttämään erilaisuutta. Tavoite toteutuu Hämeen-Anttilan verratessa uskontojen pyhien kirjojen, Raamatun ja Koraanin asenteita sotaan ja sotimiseen ja molempien uskontojen edustajien tulkintoja noista kohdista. Hän pystyy osoittamaan, että molemmista pyhistä kirjoista löytyy sekä sotaa että rauhaa, niin Jumalan nimessä taistelua kuin rakastamistaakin korostavia kohtia. Hämeen-Anttila korostaa, että kirjaimellisinkin lukutapa sisältää aina valikointia ja tulkintaa, olivatpa kyseessä Raamatun tai Koraanin jakeet. Samalla hän muistuttaa, että maltillinen muslimienemmistö lukee sotaisia jakeita eri tavalla kuin militantit muslimit.

Hämeen-Anttilan kokonaisvaikutelmat uskonnoista pohjautuvat paljolti niiden varhaisvaiheisiin. Juuri tässä suhteessa kristinusko ja islam ovat hänen mukaansa erilaisia. Kristinuskon syntyhistoria, sen alku ”melkein orjien liikkeenä” ja sen ensimmäiset kolme vuosisataa ”köyhien ja heikkojen uskontona”, merkitsee, että Jeesusta on vaikea nähdä osana taisteluja. Sen sijaan Muhammad ja hänen seuraajansa eivät välttyneet taisteluilta ja siksi Muhamadin roolimalli antaa mahdollisuuden puolustaa sotimista. Perustajahahmojen erilaisesta johtajuudesta seuraa, että islamissa kytkös maallisen ja uskonnollisen johtajuuden välillä on miltei erottamaton, kun taas kirkkoa ja valtiota ei voi kytkeä yhteen silloinkaan, kun ne työskentelevät yhdessä. Näistä eroavaisuuksista johtuen Hämeen-Anttila ver-

taa, että islamin suhtautuminen sotaan on luontevampi kuin kristinuskon, vaikka käytännössä kristillisiä ja islamilaisia valtioita verratessa on vaikea nähdä mitään eroa sotaisuudessa.

Islamin ja kristinuskon sotaisuuden vertailu on ehdottomasti yksi kirjan heikoimmista kohdista. Vertailu tapahtuu niin yleistävällä tasolla, että se ikään kuin irtoaa konfliktien historiasta, tai kuten Hämeen-Anttila myöntää, historiallisella tasolla arvioituna oleellista eroa on vaikea nähdä. Niin sanottu rakenteellinen suhtautumisen taso, jolla eroavuus hahmottuu, erottuu käytännön suhtautumisen tasoista vain sen ihmisen mielessä, joka on valmis hyväksymään sekä Hämeen-Anttilan luonnehdinnat molempien uskontojen varhaisista vaiheista että käsityksen niiden määräävyydestä. Samainen rakenteellinen taso näyttää edustavan jollain tapaa ei-historiallista tasoa, ikään kuin uskonnon pysyvää karaktääriä, joka on iskostettu siihen sen alkuvaiheessa ja josta uskonto ei voi päästä eroon. Lisäksi uskontojen vertailu suhteessa niiden pasifistiseen potentiaaliin antaa ymmärtää, ettei islamilta voi odottaa sitä luontevaa rauhanomaisuutta, mistä kristinusko puolestaan ei näytä pääsevän eroon oikeastaan silloinkaan, kun sen kannattajat soivat.

Hämeen-Anttila on ehdottomasti parhaimmillaan kuvatessaan islamilaista perinteistä historiankuvaa ja *Islamin miekan* lukija saa pitkin matkaa nauttia tästä osaamisesta. Hämeen-Anttila tuntee lähdemateriaalia ja sen islamilaista tulkintahistoriaa erittäin laajasti ja kykenee kulljettamaan lukijaa mukanaan. Hän antaa arvoa niin sanotun seipitetyn historiankirjoituksen merkityksille osana muslimien itseymmärryksen ja -identiteetin syntyprosesseja ja pystyy perehtyneisyytensä puolesta tulkitsemaan islamilaista perinnettä ikään kuin sisältä käsin. Tällainen ymmärtävä lukutapa – jota Hämeen-Anttilan moni muukin suo-

menkielinen islamia käsittelevä teos edustaa – onkin epäilemättä tehokas keino murtaa islamiin liittyvää vierautta.

Islamin miekkaa voi pitää paitsi ajankohtaisena myös rohkeana puheenvuorona. Koska sen kirjoittaja on niin tunnettu ja ansioitunut, sen viestillä on kantavuutta ja painoarvoa. Valinta käsitellä islamin sotia erityisesti lännen näkökulmasta, kahden kulttuurin konflikteina, saattaa kuitenkin aiheuttaa sen, että jo olemassa oleva, oletettu vastakkainasettelu saa jälleen yhden tunnustuksen – kritiikki ikään kuin vahvistaa kohteensa. Jos lukija kuitenkin tahtoo ymmärtää islamin historian kipupisteitä parhain päin, Hämeen-Anttilan kirja tarjoaa siihen välineitä. Lisäksi se voidaan lukea painavana henkilökohtaisena kannanottona maltillisuuden ja yhtäläisen ihmisyyden tunnustamisen puolesta.

ANNA-LIISA TOLONEN
TEOL. MAIST., HELSINKI

RENATA PEPICELLI
Islamin huntua. Tampere: Vastapaino 2014. 256 s.

EVA BREMS (ED.)
The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law. Cambridge Studies in Law and Society. Cambridge: Cambridge University Press 2014. 307 s.

Useissa Euroopan maissa on viimeisten parinkymmenen vuoden aikana käyty ajoittain kiivastakin keskustelua musliminaisten päähuiveja ja kasvot peittävää vaatetusta koskien. Siinä missä kasvohunnut on nähty ongelmallisina julkisessa tilassa laajemminkin, ovat päähuiveista käydyt keskustelut liittyneet

ennen kaikkea siihen, soveltuuko tämä vaate käytettäväksi kouluissa.

Ranska on toiminut näissä keskusteluissa edelläkävijänä siten, että siellä on 2000-luvulla säädetty jo kaksi koko maata koskevaa uutta lakia, joista vuoden 2004 laki kieltää näkyvien uskonnollisten tunnusmerkkien käytön valtion kouluissa, ja vuoden 2010 laki kasvojen peittämisen julkisessa tilassa. Koko maan kattava kasvojen peittämisen kieltävä laki on voimassa myös Belgiassa, ja esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa on paikallisia kieltoja. Lisäksi monissa maissa on viime vuosina käyty keskustelua ”burkakiellon” tarpeesta.

Päähuivi- ja kasvohuntukeskusteluille on ollut tyypillistä, että päähuivia ja kasvohuntua käyttävien naisten omat näkemykset ja kokemukset on niissä sivuutettu lähes täysin. Näin esimerkiksi Ranskassa, missä ennen uusien lakien säätämistä useampikin selvitysryhmä tarkasteli päähuivien ja kasvohuntujen käyttöä. Ryhmät kuuluivat suurta joukkoa asian tuntijoita, mutta päähuivia ja kasvohuntua käyttävät naiset sivuutettiin lähestulkoon täysin. Näin muut kuin naiset itse määrittivät päähuivien ja kasvohuntujen merkityksiä sekä niiden käytön takana olevia syitä.

Tähän päähuivia ja kasvohuntua käyttävien naisten sivuuttamiseen kiinnittää huomiota kaksi uutuuskirjaa. Italialaisen tutkija Renata Pepicellin *Islamin huntu* ilmestyi alunperin italiaksi vuonna 2012, ja siitä saatiin Lena Talvion suomennos viime vuonna. Pepicellin teos tarkastelee islamilaisen hunnun – termi, jolla Pepicelli viittaa niin päähuiveihin kuin kasvohuntuihinkin – käyttöä laajemmin kuin vain viimeaikaisiin, eurooppalaisiin keskusteluihin liittyen. Belgialaisen professori Eva Bremsin toimittama *The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law* julkaistiin vuonna 2014, ja se keskittyy nimensä mukaisesti kasvohuntua käyttäviin naisiin, ja kasvohunnusta Euroopassa käytyihin keskusteluihin ennen muuta lainsäädännön näkökulmasta.

Islamin huntu on selkeä ja helpolukuinen yleisteos, jota voi suositella kaikille, joita kiinnostaa tutustua hunnun käytön historiaan ja nykypäivään. Pepicelli tarkastelee aihettaan useista eri näkökulmista, ja teoksen kantavana ajatuksena on tuoda esiin musliminaisten itsensä näkemyksiä ennen kaikkea päähuivien käytöstä, puolesta ja vastaan. *Islamin huntu* koostuu esipuheen ja johdannon ohella viidestä luvusta. Aiheeseen johdattelun jälkeen Pepicelli selvittää, mitä Koraanissa ja perimätiedossa sanotaan hunnuttautumisesta, jonka jälkeen hän siirtyy käsittelemään huntuja siirtoma-aikana. Kirjan kolme viimeistä lukua keskittyvät enemmän nykypäivään. Tarkasteltuaan ensin hunnun suosion kasvua 1900-luvun jälkimmäiseltä puoliskolta alkaen niin muslimimaissa kuin muuallakin, Pepicelli siirtyy 2000-luvun eurooppalaisten huntukeskustelujen pariin. Kirjan viimeinen varsinainen pääluke käsittelee huntua islamilaisen kauneuskäsityksen ja muodin näkökulmasta. Kirjan päättävät lyhyet jälkisanat.

Pepicelli tuo kirjassaan onnistuneesti esiin sen, kuinka erilaisia näkemyksiä muslimien keskuudessa on hunnusta, ja miten nämä näkemykset ovat myös muuttuneet historian saatossa. Hunnusta ei muslimien keskuudessa ole olemassa mitään selkeää konsensusta, kaikki musliminaiset eivät peitä päätään, ja ne, jotka niin tekevät, tekevät sen monin eri tavoin. *Islamin hunnussa* painottuvat tietyt maantieteelliset alueet – eritoten Eurooppa (Italia, Ranska) ja Pohjois-Afrikka – ja vaikka esimerkkejä nostetaan muiltakin alueilta, olisi kirja entistäkin ansiokkaampi, mikäli siihen olisi saatu vahvemmin mukaan huntuun liittyviä traditioita ja käytäntöjä esimerkiksi Indonesian ja Intian kaltaisissa maissa.

Kirjan kiinnostavimmaksi luvuksi nostaisin huntua muodin ja kauneuskäsitysten näkökulmasta tarkastelevan luvun. Tämä on näkökulma, jota tuodaan verrattain vä-

hän esille ainakin Euroopassa, silloin kun puhutaan päähuiveista ja kasvohunnuista. Siinä missä hunnun uskonnolliset ja mahdolliset poliittiset merkitykset saavat huomiota niin mediassa kuin tutkimuskirjallisuudessaakin, käsitellään harvemmin sitä, että hunnuilla on myös esteettinen puolensa. Pepicelli tarkastelee myös islamilaisen vaatetuksen markkinoita ja nostaa esille sen, että peittävälle vaatetukselle on kysyntää muidenkin kuin musliminaisten keskuudessa.

Toisin kuin Pepicellin teos, on *The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law* suunnattu pikemminkin akateemiselle kohdeyleisölle. Kirja jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä käsitellään viidessä Euroopan maassa tehtyjä haastattelututkimuksia, ja toisessa tarkastellaan kasvohuntukysymystä teoreettisemmin. *The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law* ei ole varsinaisesti vaikealukuinen, mutta sen teoreettisempien lukujen lukemista helpottaa, mikäli aihepiiri – ja erityisesti siihen liittyvät lainopilliset kysymykset – ovat entuudestaan tuttuja edes jollain tavalla.

Johdantoluvun jälkeen käsitellään Alankomaissa, Tanskassa, Belgiassa, Ranskassa ja Iso-Britanniasa tehtyjä, kasvohuntua käyttävien naisten haastattelututkimuksia. Ranskaa ja Iso-Britanniaa käsitellään samassa luvussa, mikä mahdollistaa näiden kahden maan luontevan vertailun keskenään. Tämän jälkeen seuraa kaikkiaan yhdeksän lukua, joissa tarkastellaan kasvohuntukysymystä ja uusia lakeja muun muassa ihmisoikeuksien, radikaalin feminismin ja orientalismin näkökulmista, ottaen myös alkuosan empiiriset tutkimukset mukaan keskusteluun. Kirjan kirjoittajat edustavat eri opialoja, kuten oikeustiedettä ja uskontososiologiaa.

Niin päähuiveista kuin kasvohunnuistakin käydyistä keskusteluista on julkaistu runsaasti tutkimuskirjallisuutta, ja vaikka kirjan jäl-

kimmäisen osan artikkelit ovatkin mielenkiintoisia ja hyvin kirjoitettuja, ei niiden anti kuitenkaan ole ainaakaan aihepiiriä hyvin tuntevalle yhtä suuri kuin kirjan ensimmäisen puoliskon empiirisiin tutkimuksiin pohjautuvien lukujen. Kasvonsa peittävistä naisista on toistaiseksi olemassa vain vähän tutkimusta, mutta paljon stereotyyppioita ja ennakkoluuloja. Juuri tämän vuoksi Bremsin toimitama teos on erinomaisen tärkeä ja ajankohtainen.

Kirjan alkuosassa tarkasteltavat maat eroavat toisistaan siinä, millaista keskustelua niissä on käyty kasvohunnuista: Ranskassa ja Belgiassa on kasvojen peittämisen julkisissa tiloissa kieltävät lait, Alankomaissa vastaavaa on pyritty säätämään jo kymmenisen vuotta, Tanskassa harkittiin, onko tällaiselle laille tarvetta, ja Iso-Britanniassa lakihanke ei ole ollut ajankohtainen, vaikka kasvohunnut ovatkin säännöllisin väliajoin nousseet julkisen keskustelun aiheeksi.

Empiiriset tutkimukset kyseenalaistavat monia käsityksiä, joita kasvohunnuista ja niitä käyttävistä naisista esiintyy niin mediassa, lainsäätäjien ja suuren yleisön parissa. Maasta riippumatta naiset pääsääntöisesti kertovat valinneensa kasvohunnun käytön itse, jopa vastoin aviomiehensä tai perheensä tahtoa. Monet heistä käyvät töissä tai etsivät töitä. Kasvohuntua ei myöskään välttämättä käytetä aina ja kaikkialla, vaan se saatetaan ottaa pois esimerkiksi luennoilla tai työpaikalla. Nämä tulokset ovat selvässä ristiriidassa esimerkiksi sen hyvin yleisen näkemyksen kanssa, etteivät naiset juuri koskaan peitä kasvojaan vapaaehtoisesti.

Suomessakin on väläytelty julkisilla paikoilla kasvojen peittämisen kieltävän lain tarpeellisuutta, ja juuri tämän takia Tanskaa käsittelevä luku on erityisen mielenkiintoinen. Toisin kuin Ranskassa tai Belgiassa, Tanskassa pyydettiin Kööpenhaminan yliopiston tutkijoita tekemään selvitys kasvohunnun käytöstä, kun

maassa alettiin pohtia tarvetta kasvojen peittämisen kieltävälle laille. Lain säätämisestä luovuttiin ainakin toistaiseksi, mihin osaltaan vaikutti tutkimuksen tuottama tieto ilmiön marginaalisuudesta sekä kasvonsa peittävien naisten taustoista. Mikäli Suomessa koskaan ryhdyttäisiin todenteolla miettimään kasvot peittävän vaatetuksen kieltämistä, olisi toivottavaa, että myös täällä selvitettäisiin kasvohuntua käyttävien naisten näkökulmia asiaan.

Sekä *Islamin huntu* että *The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law* ovat teoksia, joita voi lämpimästi suositella kaikille, jotka haluavat ymmärtää paremmin Euroopassa edelleen jatkuvia keskusteluja musliminaisten pukeutumisesta. Pepicellin teoksen etuna on sen ajallisesti ja maantieteellisesti laajempi näkökulma. Tämä auttaa erityisesti lukijaa, jolle huntu, sen historia ja merkitykset eivät ole tuttuja. *Islamin huntu* on nopealukuisen ja helposti avautuva yleisteos, joka ei odota lukijaltaan ennakkotietoja aiheesta. Hieman tarkempi viitetaustekniikka sekä laajempi kirjallisuusluettelo olisivat palvelleet sitä lukijaa, joka kiinnostuu hankkimaan aiheesta lisätietoa, mutta tällaisenaankin teos on toimiva.

Bremsin teos puolestaan pureutuu selkeämmin yhteen tiettyyn tapaan pukeutua peittävästi ja pysyttelee 2000-luvun eurooppalaisissa keskusteluissa. *The Experiences of Face Veil Wearers in Europe and the Law* on *Islamin huntua* raskaampi luku-kokemus, mutta kohdeyleisökin on ajateltu erilaiseksi. Bremsin teoksen tärkein anti on nähdäkseni siinä, että alkuosan empiiriseen tutkimukseen perustuvat artikkelit onnistuvat tuomaan hyvin naisten oman äänen kuuluville. Näin lukija todella pääsee tutustumaan naisten itsensä kasvohunnulleen antamiin merkityksiin.

JOHANNA KONTTORI
FIL. MAIST., YHT. KUNTAT. MAIST.,
HELSINKI